

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА	16
---	----

СЕКЦІЯ 12. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

<i>Харитонов Євген Олегович</i> КАТЕГОРІЇ «ЦІННОСТІ», «ПРИВАТНІ ПРАВА» ТА «ІНТЕРЕСИ» У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	18
<i>Давидова Ірина Віталіївна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	22
<i>Мінченко Раїса Миколаївна, Мінченко Дар'я Анатоліївна</i> ОБОВ'ЯЗКОВА СИЛА РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.	24
<i>Некіт Катерина Георгіївна</i> СУЧАСНІ РЕГУЛЯТОРНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК ЦИФРОВИХ АКТИВІВ.	28
<i>Сафончик Оксана Іванівна</i> ОКРЕМІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.	31
<i>Чанишева Аліна Рашидівна</i> МІСЦЕ АКЦЕСОРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СПЛАТИ НЕУСТОЙКИ В СТРУКТУРІ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ВІДНОСИН	33
<i>Адамова Олена Семенівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ДОГОВОРІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ...	36
<i>Бабич Ірина Григорівна</i> ФОРМУВАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.	39
<i>Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна</i> ОЗНАКИ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	42
<i>Глиняна Катерина Михайлівна</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ.	44
<i>Завальнюк Сергій Володимирович</i> КВАЛІФІКОВАНІ ДЕФЕКТИ ЯК ВИД ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.	47
<i>Зубар Володимир Михайлович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВУ ПРИРОДУ ВЕДЕННЯ ЧУЖИХ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ.	48
<i>Калітенко Оксана Михайлівна</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СПАДКОВОГО ПРАВА: НОВІ ОБ'ЄКТИ ТА МОДЕЛІ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ	51
<i>Кривенко Юлія Василівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРАВ КРЕДИТОРІВ У СПАДКОВИХ ВІДНОСИНАХ	53
<i>Матійко Микола Володимирович</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЯТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ.	55
<i>Омельчук Олександр Сергійович</i> ЕМОЦІЙНІ ФЕЙКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРИЯТЯГНЕННЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.	59
<i>Orzikh Yurii Hennadiiovych</i> REFLECTIONS ON THE EXPERIENCE OF TRANSLATING UKRAINIAN LEGAL TERMINOLOGY INTO ENGLISH: IN SEARCH OF A COMMON DENOMINATOR	62

Калітенко Оксана Михайлівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СПАДКОВОГО ПРАВА: НОВІ ОБ'ЄКТИ ТА МОДЕЛІ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ

У сучасному цифровому суспільстві структура приватного майна та механізмів його правонаступництва зазнала радикальних змін. Смерть особи більше не означає автоматичного завершення її правового впливу на оточуючий світ – у віртуальному просторі продовжують існувати акаунти, цифрові активи, криптовалюта, цифрова творчість, а також моделі поведінки померлої особи, що генеруються штучним інтелектом. Однак чинне спадкове законодавство України та більшість континентальних правових систем досі орієнтовані на класичну парадигму фізичного майна та матеріальних прав.

Зважаючи на це, постає потреба у докорінному переосмисленні об'єктного складу спадщини, правових моделей цифрового волевиявлення, засобів легітимації цифрової волі та гарантій реалізації прав спадкоємців у віртуальному середовищі.

Цивільно-правова доктрина традиційно виходить із визначення спадщини як сукупності прав та обов'язків майнового характеру, які належали особі на момент смерті (ст. 1216 ЦКУ). Цей підхід ґрунтується на фізичній концепції майна: наявність матеріального носія (тіла речі) або юридичного титулу на певний актив. У цифрову добу ми постійно стикаємося з абсолютно новим типом об'єктів, які мають наступні «нетрадиційні» ознаки. Такі об'єкти не мають фізичної зовнішньої форми, але мають вартість (токени, віртуальні активи). Вони існують поза національною юрисдикцією (криптогаманці, доменні імена, тощо). Як правило вони регулюються не законом, а приватними політиками електронних платформ (акаунти, сервіси зберігання, хмарні ліцензії). Зазвичай такі об'єкти пов'язані з особою, але функціонують і після її смерті (постмортальна активність акаунтів, алгоритмічне оновлення даних, тощо).

Внаслідок цього виникає і набуває ґрунтового дослідження нове поняття – цифрова спадщина, яке ще не має універсального визначення в українському праві, але активно розробляється в правовій науці.

Дослідивши наявні наукові розробки та окремі випадки практики правозастосування пропонуємо умовно поділити об'єкти цифрової спадщини на три групи: 1) цифрові майнові активи; 2) цифрові немайнові активи; та 3) метадані та алгоритмічні об'єкти.

Відповідно до запропонованої класифікації до першої групи варто відносити криптовалюту (Bitcoin, Ethereum тощо); цифрові токени (у т.ч. NFT як інструменти фіксації авторства); електронні гаманці, акаунти з монетизацією; хмарні сховища з контентом, що має ринкову цінність.

До цифрових немайнових активів доцільно включати персональні акаунти без монетизації (Facebook, Instagram); цифрові щоденники, архіви, переписку; віртуальні образи, аватари, цифрові профілі.

Третя група об'єктів – метадані та алгоритмічні об'єкти, на нашу думку, має включати персоналізовані рекомендаційні системи; навчальні моделі ШІ, створені померлою особою; цифрові підписи, поведінкові шаблони, тощо.

З точки зору цивільного права, більшість таких об'єктів можуть бути кваліфіковані як майнові права, що підлягають спадкуванню. Проте юридична дійсність такої кваліфікації залежить від того, чи визнає держава (в особі законодавця) даний об'єкт як складову правового обігу.

Із принциповою зміною і трансформацією кола об'єктів спадкових правовідносин глобально і конструктивно змінюються і сучасні способи волевиявлення сторін цих правовідносин. Цифрові технології дозволяють фіксувати волю особи в електронній формі – від підписаного е-документа до відеозвернення із зафіксованим біометричним підтвердженням. Утім, чинне законодавство України визнає дійсними лише ті заповіти, які відповідають формі, визначеній статтями 1247–1257 ЦКУ, тобто вимагає письмової форми й нотаріального посвідчення. Такий стан законодавства явно не відповідає вимогам сучасності і потребує конструктивного та змістовного оновлення.

У низці країн сучасного світу вже впроваджено спеціальні закони про електронні заповіти, зокрема в окремих штатах США, Канаді, Естонії, Ізраїлі. Там закон визнає: відеозаповіт із верифікацією особи; електронний файл із кваліфікованим підписом у якості заповіту; смарт-заповіт (smart-will), який активується автоматично при фіксації смерті в реєстрі.

Постає питання – чи має держава гарантувати можливість цифрового волевиявлення на випадок смерті? І в цьому питання підтримуємо фахівців, які надають стверджувальну відповідь. Звісно ж цифровий формат заповіту має стати одним із основних, оскільки саме цей формат є формою реалізації автономії волі кожної особи в цифрову добу. Але цей підхід вимагає законодавчого регулювання процедури складання і посвідчення цифрових заповітів, перевірки автентичності та зберігання таких документів.

Окрему складність становить формат регулювання доступу до цифрових активів, які не прив'язані до території конкретної держави, де відкрито спадкову справу. Наприклад: акаунти Facebook регулюються правом США; криптогаманці не мають територіальної прив'язки; контент YouTube розміщується на серверах у кількох юрисдикціях. Ці обставини вимагають законодавчого визнання цифрової транстериторіальності як чинника, що впливає на спадкові права, і передбачає або міжнародну кооперацію, або зобов'язання платформ співпрацювати зі спадкоємцями на основі цифрових заповітів.

З огляду на викладене та на підставі проведеного дослідження, вважаємо за доцільне:

Вперше в історії розвитку цивільного законодавства України увести до Цивільного кодексу України дефініцію “цифрова спадщина” як сукупності цифрових активів (майнових, немайнових) та метаданих, які належали особі на момент смерті. Розробити законодавчий акт про електронні форми волевиявлення спадкодавців, який визначає вимоги до е-заповіту, його зберігання, автентичності, захисту й оприлюднення.

Закріпити обов’язок провайдерів цифрових послуг (платформ, соціальних мереж, маркетплейсів) забезпечити юридичний механізм доступу до акаунтів спадкодавця відповідно до рішення нотаріуса або суду.

Інтегрувати інститут цифрового нотаріату, який зможе посвідчувати електронні заповіти з використанням біометричних та криптографічних механізмів.

В цілому ж проведення дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Цифрова трансформація людського суспільства змінює не лише техніку передачі майна, а й саму філософію спадкового права та ідею спадкування. Цифрова спадщина – це нова правова (юридична) категорія, що потребує окремого нормативного врегулювання, який ґрунтується на поєднанні принципу автономії волі, інформаційної безпеки та правової визначеності. Формування ефективного механізму цифрового спадкування стане запорукою реального захисту прав особи у цифрову добу. Спадкування сьогодні – це сфера, де поєднуються право, технології, етика й інформаційна безпека.

Ключові слова: спадкування, цифровий світ, об’єкти прав, об’єкти цифрової спадщини, цифрове волевиявлення.

Keywords: inheritance, digital world, objects of rights, digital heritage objects, digital will.

Кривенко Юлія Василівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРАВ КРЕДИТОРІВ У СПАДКОВИХ ВІДНОСИНАХ

Після смерті особи залишається не лише майно, яке має цінність, а й борги. У зв’язку з цим часто виникають питання, щодо прав кредиторів, які потрапляють в складне становище.

Правове регулювання відносин між кредитором і спадкоємцями боржника забезпечуються ЦК України.[1]

Аналізуючи правозастосовчу практику слід зазначити, що стягнення боргів спадкодавця проводиться кредиторами після того, як спадкоємці прийняли спадщину. Тобто кредитори звертаються до спадкоємців, які вже прийняли спадщину та не підозрюють щодо наявності у спадкодавця боргів, їх обсягу та кредиторів.